www.edcbmj.ir e-ISSN: 2345-5284

Education Strategies in Medical Sciences (ESMS)

Journal homepage: www.edcbmj.ir/en e-ISSN: 2345-5284

Baqiyatallah University of Medical Sciences

The role and position of philosophy in nursing education: A review study

Maedeh Mortezanasab [1], Abolfazl Rahgoi [2] mariye Jenabi Ghods[1], Shirin Mohammadi Kalaveh[1], Masoud Fallahi-Khoshknab[*3]

[1] Department of Nursing, University of Social Welfare and Rehabilitation Sciences, Tehran, Iran.
[2] Department of Nursing, School of Behavioral Sciences and Mental Health University of Social Welfare and Rehabilitation Sciences, Tehran, Iran.
[3] Department of Nursing, School of Behavioral Sciences and Mental Health, University of Social Welfare and Rehabilitation Sciences, Tehran, Iran.

Corresponding author: Dr. Masoud Fallahi Khokhnab, Department of Nursing, Faculty of Behavioral Sciences and Mental Health, University of Rehabilitation Sciences and Social Health, Tehran, Iran. Email: msflir@yahoo.com

Article Info

Keywords: nursing, nursing education, philosophy.

Abstract

Introduction: Nursing is a field based on philosophical foundations, and the philosophical outlook of the nurse affects his educational, research and professional performance. Since educational philosophical bases in nursing affect the way nurses are trained, this article aims to investigate the role and position of philosophy in nursing education using related studies.

Methods: This article is based on a review study. Searching for texts using keywords philosophy, nursing and nursing and nursing education in Google Scholar, wos, Scopus, PubMed and Magiran, Ovid and SID databases in the period from 2013 to 2023. A total of 55 articles were obtained, of which 12 studies were reviewed.

Results: The review of selected articles showed that the application of philosophy in two areas of clinical and theoretical nursing education can play a role in improving the quality of patient care. This review also helps to better understand the role of philosophy in improving and developing nursing education and practice.

Conclusion: The results of this study show that the integration of philosophy in nursing education, both in the clinical and theoretical fields, can help improve the quality of patient care and the development of nursing knowledge. By promoting critical thinking and humanizing approaches to care, philosophy helps nurses make more informed and effective clinical and educational decisions. Therefore, paying more attention to philosophy in the design and implementation of nursing educational programs can be used as an effective solution to improve professional performance and improve the level of community health.

Copyright © 2020, Education Strategies in Medical Sciences (ESMS). This is an open-access article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License (http://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/) which permits copy and redistribute the material just in noncommercial usages, provided the original work is properly cited.

[Downloaded from edcbmj.ir on 2026-11-07]

مجله راهبردهای آموزش در علوم پزشکی
دوره ۱۸، شماره ۵، ۱۴۰۴
صفحات: ۶۳-۷۲

نقش و جایگاه فلسفه در آموزش پرستاری: یک مقاله مروری

مائده مرتضی نسب [۱]، ابوالفضل رهگوی [۲]، ماریه جنابی قدس [۱]، شیرین محمدی کلاوه [۱]، مسعود فلاحی خشکناب [۳*]

[۱] گروه پرستاری، دانشگاه علوم توانبخشی و سلامت اجتماعی، تهران، ایران.
[۲] گروه پرستاری، دانشکده علوم رفتاری و سلامت روان،دانشگاه علوم توانبخشی و سلامت اجتماعی، تهران، ایران.
[۳] دانشکده علوم رفتاری و سلامت روان ، دانشگاه علوم توانبخشی و سلامت اجتماعی، تهران، ایران.

* نویسنده مسئول: دکتر مسعود فلاحی خشکناب، گروه پرستاری، دانشکده علوم رفتاری و سلامت روان، دانشگاه علوم توانبخشی و سلامت اجتماعی، تهران، ایران.
پست الکترونیک: msflir@yahoo.com

چکیده

مقدمه: پرستاری یک رشته ی مبتنی بر مبانی فلسفی است و چشم انداز فلسفی پرستار بر عملکرد آموزشی، پژوهشی و حرفه ای وی تأثیر می گذارد. از انجایی که مبانی فلسفی آموزشی در پرستاری، بر روی نحوه تربیت پرستاران تاثیر می گذارد، این مقاله، با هدف بررسی نقش و جایگاه فلسفه در آموزش پرستاری با استفاده از مطالعات مرتبط انجام شده است.

روش ها: این مقاله بر اساس یک مطالعه مروری انجام شده است. جستجوی متون با استفاده از کلیدواژه های فارسی فلسفه، پرستاری و آموزش پرستاری و انگلیسیphilosophy, nursing and nursing education در پایگاه های اطلاعاتی Scholar Google، wos، Scopus، PubMed و Magiran ، Ovidو SID در بازه زمانی ۲۰۱۳ تا ۲۰۲۳ انجام شد. در مجموع ۵۵ مقاله بدست آمد که از این بین ۱۲مطالعه مورد بررسی قرار گرفت.

یافته ها: مرور مقالات منتخب، نشان داد که به کارگیری فلسفه در دو حوزه ی آموزش بالینی و نظری پرستاری می تواند در ارتقای کیفیت مراقبت از مددجو نقش داشته باشد. این بررسی هم چنین به درک بهتر از نقش فلسفه در بهبود و توسعه آموزش و عملکرد پرستاری کمک می‌کند.

نتیجه گیری: نتایج این مطالعه نشان می‌دهد که ادغام فلسفه در آموزش پرستاری، چه در حوزه بالینی و چه در حوزه نظری، می‌تواند به بهبود کیفیت مراقبت از بیماران و توسعه دانش پرستاری کمک کند. فلسفه با ارتقای تفکر انتقادی و انسانی‌تر کردن رویکردهای مراقبتی، به پرستاران کمک می‌کند تا در تصمیم‌گیری‌های بالینی و آموزشی آگاهانه‌تر و مؤثرتر عمل کنند. بنابراین، توجه بیشتر به فلسفه در طراحی و اجرای برنامه‌های آموزشی پرستاری می‌تواند به عنوان راهکاری مؤثر برای بهبود عملکرد حرفه‌ای و ارتقای سطح سلامت جامعه به کار گرفته شود.

واژگان کلیدی: آموزش پرستاری، پرستاری، فلسفه.

[Downloaded from edcbmj.ir on 2026-11-07]

مقدمه

پرستاری رشته ای مستقل و شاخه ای از علوم پزشکی است که دانش آموختگان آن به عنوان عضوی از تیم سلامت در عرصه های مختلف مربوطه به ارائه خدمات بهداشتی، آموزشی، پژوهشی، مشاوره ای، پیشگیری، مدیریتی، حمایتی و مراقبت های درمانی و توانبخشی فعالیت می کنند(۱). از طرفی پرستاری یک رشته یک رشته با مبانی فلسفی است و چشم انداز فلسفی پرستار بر عملکرد آموزشی، پژوهشی و حرفه ای وی تأثیر می گذارد(۲). تفکر فلسفی در سطح شخصی و حرفه ای برای بقا و پیشرفت حرفه پرستاری الزامی است(۳). حال این سوال مطرح است که دانش آموخته ی پرستاری چگونه می تواند به این توانایی ها نائل آید؟ قطعا داشتن دیدگاه فلسفی در حرفه مورد نظر از اهمیت بالایی برخوردار است. فلسفه بیانیه ای از عقاید و ارزش ها می باشد که می تواند در قالب فردی یا مشترک بین افراد گروه مانند یک دانشکده پرستاری بیان شود. دیدگاه های فلسفی را می توان در مکاتب فکری مختلفی دسته بندی کرد که هر کدام دارای اصول و تاکیدات متفاوتی هستند. واقع گرایی (رئالیسم) معتقد است که جهان مستقل از ادراکات ما وجود دارد و تاکید می کند که اشیاء دارای خواص هستند و وجود دارند، چه مشاهده شوند یا نشوند. این دیدگاه می تواند به اشکال مختلف مانند واقع گرایی علمی، رئالیسم متافیزیکی وآرمان گرایی ظهور می کند(۴). ایده آلیسم دیدگاهی است که استدلال می کند که واقعیت اساساً ذهنی یا غیر مادی است. این نشان می دهد که جهان مادی به ذهن وابسته است. فرم های کلیدی این نوع دیدگاه ایدئالیسم استعلایی و عینی است(۵). اگزیستانسیالیسم بر وجود فردی، آزادی و انتخاب تاکید دارد(۶) در حالی که پراگماتیسم بر پیامدهای عملی باورها و نظریه ها تمرکز دارد(۷). دیدگاه پست مدرنیسم روایت ها و ایدئولوژی های تثبیت شده را به چالش می کشد و بر نسبی گرایی و شک گرایی نسبت به نظریه های بزرگ تأکید می کند(۸) و اغلب مفاهیم حقیقت عینی و ارزش های جهانی را نقد می کند(۹). این دیدگاه‌های فلسفی چارچوب‌های متنوعی را برای درک واقعیت هستی، دانش و اخلاق فراهم می‌کنند و بر حوزه‌های مختلف مانند علم، سیاست و هنر تأثیر می‌گذارند، بنا بر این لازم است پرستاران در هنگام یادگیری نحوه ی اجرای مداخلات پرستاری و ارتباط با بیماران شان از فلسفه پرستاری خود و آن مؤسسه آموزشی آگاه باشند. زیرا هدف فلسفه پرستاری شکل دهی و راهنمایی عملکرد پرستاران است که در سایه تئوری های پرستاری بوجود می آیند(۱). فلسفه به عنوان پایه‌ای برای درک ارزش‌ها، اصول و رویکردهای رشته پرستاری ، نقش مهمی در شکل‌گیری نحوه ی آموزش پرستاری ایفا می‌کند.آموزش پرستاری بر رویکرد انسان گرایانه به مراقبت از بیمار تأکید دارد که به شدت تحت تأثیر باور های فلسفی است و هدف از آموزش پرستاری پرورش روحیه ی همدلی، شفقت و درک کل نگر از نیازهای مددجو است که این رویکرد اغلب ریشه در کار فیلسوفانی مانند ژان واتسون دارد که نظریه مراقبت از انسان را ارائه نموده است(۱۰). در آموزش تصمیم گیری اخلاقی تمرکز بر حل روش های معضلات اخلاقی پیچیده در محیطهای مراقبت و یادگیری اصول فلسفی، مانند خیرخواهی، عدم سوء استفاده، استقلال و عدالت است(۱۱). فلسفه علم بر عملکرد مبتنی بر شواهد در آموزش پرستاری تاکید دارد. در این خصوص دانشجویان یاد می گیرند که تحقیقات را به طور انتقادی ارزیابی کنند، انواع روش های تحقیق را بشناسند و شواهد علمی را در تصمیم گیری های بالینی به کار ببرند. این رویکرد متاثر از سنت پوزیتیویستی در فلسفه است که به مشاهده تجربی و آزمون فرضیه ها اهمیت می دهد وجود دیدگاه کل نگر بر جنبه های فیزیکی، ذهنی، عاطفی و معنوی انسان سبب ارتقا آموزش می شود که این دیدگاه متأثر از اندیشه های فلسفی در مورد ماهیت انسان ها و ارتباط آن ها با محیط است. (۱۲). آموزش پرستاری دانشجویان را تشویق می‌کند تا عملکرد بازتابی داشته باشند که شامل بررسی نقادانه باورها، ارزش‌ها و مفروضات خود بوده و این فرآیند تحت تأثیر ایده های فلسفی در مورد خودآگاهی، تفکر انتقادی و یادگیری مادام العمر است. عملکرد بازتابی به فراگیران کمک می کند تا یک هویت حرفه ای قوی و متعهد خلق کنند. با درک زیربنای فلسفی پرستاری، مربیان می توانند دانشجویان را بهتر برای ارائه مراقبت های دلسوزانه، اخلاقی و مبتنی بر شواهد در چشم انداز مراقبت های بهداشتی که به سرعت در حال تغییر هستند، آماده کنند(13). با توجه به اهمیت نقش و جایگاه فلسفه در آموزش پرستاری و ایجاد بینشی عمیق نسبت به این حرفه در میان دانشجویان این رشته ، کمتر نویسنده ای در مورد نقش و جایگاه آن در حرفه پرستاری پرداخته است. بنابراین هدف از این مقاله، مروری بر نقش و جایگاه فلسفه در آموزش پرستاری است که با کمک آن، بتوان مهارت تفکر نقادانه و قضاوت بالینی در دانشجویان توسعه یابد، قدرت تصمیم گیری بالینی صحیح در آن ها افزایش یابد، و توانایی طراحی برنامه مراقبتی منحصر به فرد و متناسب با شرایط مددجو و ارائه ی مراقبت با کیفیت حاصل شود.

روش کار

این مقاله بر اساس یک مطالعه مروری انجام شده است. جستجوی متون با استفاده از کلیدواژه های فارسی فلسفه، پرستاری و آموزش پرستاری و انگلیسی philosophy, nursing وnursing education در پایگاه های

[Downloaded from edcbmj.ir on 2026-11-07]

اطلاعاتی Scholar Google، wos، Scopus، PubMed و Magian ، Ovidو SID در بازه زمانی ۲۰۱۳ تا ۲۰۲۳ انجام شد. در مجموع ۵۵ مقاله بدست آمد که از این بین ۱۲مطالعه مورد بررسی قرار گرفت. در فرایند جستجو و استخراج مطالعات وابسته به تحقیق ابتدا توسط محقق جستجو مقالات انجام شد. پژوهشگر ابتدا با استفاده از استراتژی MeSH کلیدواژه های مرتبط را استخراج نمود. این واژه ها به صورت جداگانه و همچنین به صورت ترکیب دو واژه با هم و با استفاده از عملگرهای بولین(Boolean operators) جستجو شدند. جهت افزایش روایی یافته های مطالعه و کنترل سوگیری در ورود داده ها فرایند جستجو، انتخاب مطالعات و تصمیم گیری در مورد وارد ساختن مطالعه و ارزیابی متن کامل مقالات توسط دو مرورگر مستقل انجام شد. معیارهای ورود شامل تمامی مقالات فارسی و انگلیسی بود که به بررسی نقش و جایگاه فلسفه در آموزش پرستاری پرداخته و متن کامل آن ها در دسترس بوده باشد. با بهره گیری از کلید واژه های بالا در انتهای جستجو شامل ۲۵ مقاله از پایگاه های فارسی و ۳۰ مقاله از پایگاه های بین المللی و در مجموع ۵۵ مطالعه جمع آوری شد. مطالعات بر اساس معیارهای ورود مورد بررسی قرار گرفتند. انتخاب مطالعات مرتبط به گونه ایی صورت گرفت که ابتدا لیستی از عناوین و چکیده تمام مقالات موجود در پایگاه های اطلاعاتی توسط پژوهشگر تهیه شد. در ادامه با مرور دقیق بر عنوان و چکیده مقالات، تعداد زیادی ازآن ها به علت غیرمرتبط بودن با هدف مطالعه کنار گذاشته شد و در صورتی که پس از مطالعه عنوان و چکیده، امکان تصمیم گیری در مورد مطالعه وجود نداشت، متن کامل آن مورد مطالعه قرار گرفت. سپس مقالات مرتبط به طور مستقل وارد فرآیند پژوهش شدند و در نهایت۱۲ مقاله وارد مطالعه شد.

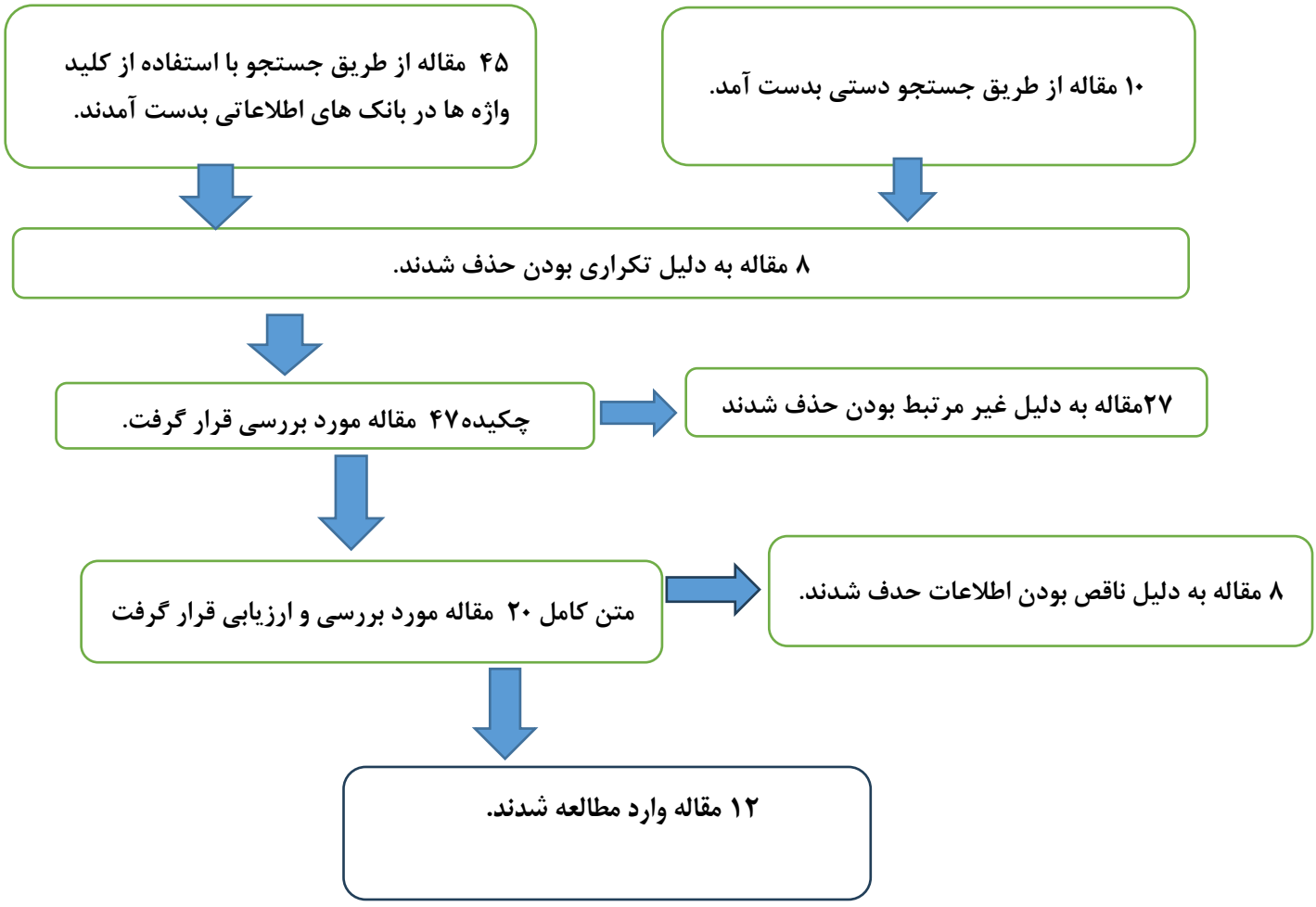

نمودار۱: نحوه ورود و خروج مطالعات مرور شده

[Downloaded from edcbmj.ir on 2026-11-07]

یافته ها

مرور مقالات منتخب، نشان داد که به کارگیری فلسفه در آموزش بالینی و نظری پرستاری نقش زیادی در ارتقای کیفیت مراقبت از مددجو دارد و فلسفه در آموزش پرستاری در دو حوزه ی مهم نقش اساسی دارد: ۱- آموزش بالینی ۲- آموزش نظری که هر کدام به طبقات کوچک تری تقسیم شده اند.

۱-آموزش بالینی

الف) **توسعه و پیشرفت مراقبت همه جانبه از بیمار:** این مقالات به بررسی چگونگی تأثیر اصول فلسفی بر بهبود عملکرد بالینی پرداخته‌اند. به‌طور خاص، توجه به این است که چگونه فلسفه می‌تواند به پرستاران در اتخاذ رویکردی جامع‌تر و انسانی‌تر در مراقبت از بیماران کمک کند. این زیرمجموعه به این موضوع می‌پردازد که فلسفه نه تنها در تفکر انتقادی و تصمیم‌گیری بهتر در شرایط بالینی مؤثر است، بلکه به ارتقای سطح کلی مراقبت‌های بهداشتی نیز کمک می‌کند(۱۴, ۱۵).

ب) **طراحی برنامه های مراقبت حرفه ای براساس آموزه های اسلامی:** این بخش به مقالاتی اختصاص دارد که بر اساس آموزه‌های فلسفی و اخلاقی اسلام، به طراحی برنامه‌های آموزشی و حرفه‌ای در حوزه پرستاری پرداخته‌اند. این مقالات تأکید می‌کنند که چگونه می‌توان برنامه‌های مراقبت پرستاری را به گونه‌ای طراحی کرد که با ارزش‌ها و اعتقادات اسلامی سازگار بوده و در عین حال، بهترین نتایج را برای بیماران فراهم آورد(۱, ۱۶).

ج) **تاثیر دیدگاه های مختلف فلسفی در عملکرد پرستاری:** این مقالات بررسی می‌کنند که چگونه دیدگاه‌های مختلف فلسفی، به ویژه آن‌هایی که به اخلاق و انسان‌شناسی مرتبط هستند، می‌توانند بر تصمیم‌گیری‌های بالینی و رفتار حرفه‌ای پرستاران تأثیر بگذارند. این بخش نشان می‌دهد که درک عمیق‌تر از فلسفه می‌تواند به پرستاران کمک کند تا در مواجهه با چالش‌های اخلاقی و عملی، انتخاب‌های آگاهانه‌تری داشته باشند(۱۷-۱۹).

۲-آموزش نظری

الف) **جایگاه فلسفه در تحقیقات و کوریکولوم های آموزشی مقاطع مختلف رشته پرستاری:** این مقالات بر اهمیت ادغام فلسفه در برنامه‌های تحصیلی و آموزشی در سطوح مختلف تحصیلات پرستاری تأکید می‌کنند. هدف این بخش بررسی چگونگی ارتقای دانش پرستاری از طریق تحقیقات مبتنی بر فلسفه و همچنین بهبود روش‌های آموزشی با استفاده از تفکر فلسفی است(۲۰-۲۲).

ب) **نقش فلسفه در توسعه دانش و دیسیپلین پرستاری:** مقالات این بخش بررسی می‌کنند که چگونه فلسفه می‌تواند در توسعه دانش نظری پرستاری و بهبود فرآیندهای تصمیم‌گیری در محیط‌های بالینی و آموزشی مؤثر باشد. این مقالات نشان می‌دهند که فلسفه می‌تواند به پرستاران کمک کند تا تصمیمات آگاهانه‌تر و مؤثرتری بگیرند و همچنین به توسعه مهارت‌های تفکر انتقادی در پرستاری کمک کند(۲۳) و (۲۴).

پس از استخراج داده ها، کلیه داده های مطالعات بر اساس نام نویسنده اول، سال، عنوان و یافته های پژوهش در جدول شماره یک خلاصه شد .

جدول ۱. مقالات بررسی شده بر اساس اهداف مطالعه

نویسندگان (سال انتشار)	عنوان	یافته های مرتبط با مطالعه حاضر
ابراهیمی و همکاران (۱۴۰۲)(۲۳)	نقش فلسفه عمل گرایی بر کاهش فاصله آموزش و بالین پرستاری؛ یک مطالعه ی مرور دامنه ای	با توجه به یافته های این مطالعه پرستاری به عنوان حرفه ای بالینی یا عمل گرا توصیف می شود، که با به کارگیری دانش در عمل، مراقبت موثر و آموزش کاربردی توانسته است پرستاری را به حرفه ای عمل گرایانه تبدیل کند که پرستاران را قادر ساخته به با بهره گیری از این مکتب به کاهش فاصله آموزش و بالین پرستاری کمک کنند. نتایج نشان داد که عمل گرایی یک فلسفه مناسب برای حمایت و ادغام آموزش با بالین پرستاری است که از طریق حمایت از بهترین اقدام می تواند به پرستاران کمک کند و به نحو مناسبی بستر تجربی استفاده از آموزش تئوری و نظریه های پرستاری را ارتقا دهد.
محمدنژاد وهمکاران (۱۴۰۱)(۲۰)	معرفت شناسی اثبات گرایی در آموزش دانشجویان پرستاری	معرفت شناسی اثبات گرایی، به عنوان یک مکتب فلسفی، در آموزش دانشجویان پرستاری، فراوان دیده می شود؛ به همین دلیل دانشجویان، در دوره کارشناسی و کارشناسی ارشد، با این مکتب فلسفی آشنا نمی شوند و جایگاهی در کوریکولوم آموزشی آنها ندارد و از طرفی، یکی از معایب عمده ی کاربرد این مکتب در آموزش دانشجویان پرستاری، آن است که این مکتب فلسفی، به بعد فیزیولوژیک انسان توجه دارد و به دیگر ابعاد انسان از جمله :بعد روحی- روانی و معنوی، به دلیل انتزاعی و نا ملموس بودن، توجه خاصی ندارد. لذا با توجه به استفاده متعدد از این مکتب فلسفی، در

[Downloaded from edcbmj.ir on 2026-11-07]

		بررسی و ارزیابی بعد فیزیولوژیک در بیماران، اگر چه به نظر می رسد که دانشجویان پرستاری، در دوره کارشناسی و کارشناسی ارشد، باید با مبانی این مکتب فلسفی آشنا شوند؛ اما از طرفی آشنایی آن ها با دیگر مکاتب فلسفی، جهت ارزیابی و مدیریت جنبه های غیرفیزیولوژیک بیماران، ضروری می باشد.
طولابی و همکاران (۱۳۹۴)(۱)	اخلاق حرفه ای و تربیت پرستار از منظر اسلام	این مطالعه نشان داد که با توجه به اهمیت فلسفه در حرفه‌ای شدن پرستاران و نبود یک فلسفه غالب در این رشته، فلسفه و تربیت اسلامی می‌تواند به عنوان کامل‌ترین، بهترین، و کاربردی‌ترین رویکرد مورد استفاده قرار گیرد. با استفاده از مبانی دین اسلام، می‌توان پرستارانی را تربیت کرد که دارای ویژگی‌ها و صفات مورد نیاز این حرفه باشند. اگرچه مطالعات نشان می‌دهند که پرستاران در تشخیص و حل مسائل اخلاقی با چالش‌هایی روبه‌رو هستند، اما با بهره‌گیری از تعالیم اسلامی، نه تنها مسئولیت‌پذیری آن‌ها افزایش می‌یابد، بلکه اخلاق حرفه‌ای به عنوان یک ارزش اساسی در تربیت پرستاران جایگاه ویژه‌ای پیدا خواهد کرد. پرستاران با این رویکرد، با تمام وجود برای رضایت خداوند، رضایت بیماران، دستیابی به اهداف سازمانی، و ارتقای سطح سلامت جامعه تلاش خواهند کرد.
بهرام نژاد و همکاران (۱۳۹۳)(۲۲)	جایگاه فلسفه در آموزش پرستاری	در تدوین کوریکولوم های پرستاری لازم است در خصوص جایگاه فلسفه در آموزش پرستاری هم فلسفه اکادمیک و هم فلسفه ورزی تجدید نظر جدی شود تا بدین صورت نقش تفکر نقادانه برای پرستاران در بالین واضح تر گردد.
صیدی و همکاران (۱۳۹۲)(۲۱)	اصول درس شناسی آسیب در تربیت و تعلیم فلسفه و دکتری درسی برنامه آموزش کیفی مطالعه :پرستاری	یافته های نهایی تحقیق از پنج طبقه شامل برنامه ریزی آموزشی، ارتقای استراتژی های انگیزه ساز، اصلاح فرآیندهای ارزشیابی تعاملی، انطباق محتوی با فلسفه خاص و عام و انعطاف پذیری محتوی با نیازهای دانشجویان با زیرطبقه های متعدد و یک درون مایه اصلی شامل اصلاح فرآیند مدیریت آموزشی بود. لذا نتایج نشان دهنده اهمیت و ضرورت بازنگری برنامه های درسی مقطع دکتری پرستاری از جمله درس اصول و فلسفه تعلیم و تربیت در پرستاری می باشد. جهت بهبود کیفیت برنامه درسی این واحد بهتر است محتوی درسی آن براساس نیازهای جامعه پرستاری و دانشجویان باشد تا بتوانند آن را به صورت عملی در آموزش، تحقیق و بالین به کار ببرند.
میریام بندر (Miriam Bandar) و همکاران (۲۰۲۱)(۱۴)	نقش فلسفه در توسعه و عملکرد پرستاری: گذشته، حال و آینده	فلسفه به پرستاران ابزارهایی را می‌دهد که بتوانند با دقت و هوشیاری بیشتری به کار خود بپردازند، به طوری که تأثیر مثبتی بر سلامت و رفاه بیماران و جامعه داشته باشند. این فرآیند نه تنها به بهبود عملکرد فردی پرستاران کمک می‌کند، بلکه به افزایش کلی سطح سلامت در جامعه نیز منجر می‌شود.
جاکسون(Jackson) و همکاران (۲۰۱۵)(۱۷)	پارادایم ها و نظریه های پرستاری: یک نمونه اولیه	مطالعه ای کیفی است که عقیده دارد دیدگاه فلسفی یک پرستار بر عملکرد روزانه پرستاری او تأثیر می گذارد. این چشم انداز شامل پارادایم ها و نظریه هایی است که ارزش های پرستار را منعکس می کند و تأثیر قابل توجهی بر عملکرد پرستاری دارد.
مارچوک (Marchuk) و همکاران (۲۰۱۴)(۲۴)	فلسفه پرستاری در عمل	استفاده از یک دیدگاه فلسفی در پرستاری می‌تواند به عنوان پایه‌ای برای عملکرد پرستاران عمل کند، دانش پرستاری را در محیط بالینی به کار گیرد، و همچنین به توسعه تئوری‌ها و دانش پرستاری کمک کند. فلسفه در پرستاری تلاش می‌کند تا هنر و علم پرستاری را به طور کامل، با تأکید بر ارزش‌هایی مانند شفقت و وقار، به پرستاران منتقل کند.

[Downloaded from edcbmj.ir on 2026-11-07]

داوودی و همکاران (۱۵)(۱۳۹۹)	حرفه پرستاری؛ یک دیسیپلین عمل گرا	پرستاری و عمل‌گرائی بسیاری از اهداف و مضامین ایدئولوژیک و عملی مشترک دارند. عمل‌گرائی بـا حمایت از مناسب‌ترین اقدام برای مددجو به دنبال جایگزینی برای تئوری‌ها یا پارادایم ها اسـت. بـا ایـن وجـود، ایـن رویکرد دارای معایبی است کـه در بالین باید به آن‌ها توجه نمود.
حیدری و همکاران (۱۹)(۱۴۰۰)	تاثیر فلسفه پست مدرن بر پرستاری	اثرات مثبتی که تفکر پست مدرنیسم بر معرفی رویکرد طبیعت گرایانه و انجام تحقیقات کیفی داشته است، یکی از قابل توجه ترین اثرات این فلسفه بر پرستاری است.
نظام زاده و همکاران (۱۶)(۲۰۲۳)	ضرورت توجه به فلسفه اسلامی در مراقبت پرستاری: یک مرور روایتی	فلسفه اسلامی یک جهان بینی است که قادر است زیرساخت های لازم برای یک نظریه را فراهم نماید؛ اما فلسفه پرستاری بر اساس مکتب اسلامی تبیین نشده است. طراحی مراقبت پرستاری بر اساس آموزه های دینی امری حیاتی است و بدون در نظر گرفتن مسائل معنوی نمی توان در بهداشت و درمان کشورهای اسلامی پیشرفت کرد.
سادات حسینی و همکاران (۱۸)(۲۰۱۲)	نگاهی نقادانه به اثرات فلسفه لیبرالیسم در پرستاری	لیبرالیسم بعنوان فلسفه حاکم بر غرب بر روی حرفه پرستاری نیز مانند دیگر شئون زندگی جوامع غربی بیشترین تاثیر را داشته است و تاثیر آن از طریق فمینیسم و پراگماتیسم در پرستاری غیر قابل انکار است.

جدول ۲. فراوانی و درصد نسبی مقالات مرتبط با نقش و جایگاه فلسفه در آموزش پرستاری

طبقات	زیر طبقات	تعداد مقالات	درصد مقالات	نویسندگان
نقش و جایگاه فلسفه در آموزش بالینی	**توسعه و پیشرفت عملکرد بالینی و مراقبت همه جانبه از بیمار**	۲	۱۶/٪۶۶	میریام بندر وهمکاران(۲۰۲۱)(۱۴) و داوودی و همکاران(۱۳۹۹)(۱۵)
	طراحی برنامه های مراقبت حرفه ای براساس آموزه های اسلامی	۲	۱۶/٪۶۶	نظام زاده و همکاران (۲۰۲۳)(۱۶) و طولابی و همکاران(۱۳۹۴)(۱)
	تاثیر دیدگاه های مختلف فلسفی در عملکرد پرستاری	۳	٪۲۵	سادات حسینی وهمکاران(۲۰۱۲)(۱۸)، حیدری و همکاران(۱۴۰۰)(۱۹) و جاکسون و همکاران(۲۰۱۵)(۱۷)
نقش و جایگاه فلسفه در آموزش نظری پرستاری	**جایگاه فلسفه در تحقیقات و کوریکولوم های آموزشی مقاطع مختلف رشته پرستاری**	۳	٪۲۵	محمدنژاد وهمکاران(۱۴۰۱)(۲۰)، بهرام نژاد و همکاران(۱۳۹۳)(۲۲) و صیدی و همکاران(۱۳۹۲)(۲۱)
	نقش فلسفه در توسعه دانش و دیسیپلین پرستاری	۲	۱۶/٪۶۶	مارچوک و همکاران(۲۰۱۴)(۲۴) و ابراهیمی و همکاران(۱۴۰۲)(۲۳)

[Downloaded from edcbmj.ir on 2026-11-07]

در جدول شماره۲ طبقات، زیر طبقات، فراوانی و درصد نسبی مقالات مرتبط با نقش و جایگاه فلسفه در آموزش پرستاری بیان گردیده است. هر کدام از این طبقات توسط مقالات متعددی پشتیبانی شده و درصد توزیع آن‌ها در این جدول نشان داده شده است. این تحلیل به فهم بهتر از نقش فلسفه در بهبود و توسعه آموزش و عملکرد پرستاری کمک می‌کند.

بحث

نقش فلسفه در آموزش پرستاری یکی از مباحث ضروری در ارتقای کیفیت آموزش و عملکرد حرفه‌ای پرستاران است. این مطالعه به بررسی نقش و جایگاه فلسفه در دو حوزه آموزش بالینی و نظری در پرستاری پرداخته و مشخص شد که چگونه ادغام اصول فلسفی می‌تواند به بهبود مراقبت از بیماران و توسعه دانش پرستاری کمک کند. تحلیل نتایج این پژوهش، به ویژه در زمینه‌های کاربرد فلسفه در تدوین برنامه‌های آموزشی و مراقبتی، اهمیت این حوزه را در پرورش پرستاران آگاه و توانمند نشان می‌دهد. مطالعه نشان داد که فلسفه در آموزش بالینی در توسعه و پیشرفت مراقبت همه‌جانبه از بیماران نقش دارد. تحقیقاتی مانند پژوهش میریام بندر و داوودی و همکاران نشان داد که اصول فلسفی به پرستاران کمک می‌کنند تا رویکردی جامع‌تر و انسانی‌تر در مراقبت از بیماران اتخاذ کنند که می تواند باعث ارتقای تفکر انتقادی و بهبود تصمیم‌گیری در موقعیت‌های بالینی می‌شود، که به نوبه خود کیفیت کلی مراقبت‌های بهداشتی را افزایش می‌دهد(۱۴, ۱۵). علاوه بر این، طراحی برنامه‌های مراقبتی بر اساس آموزه‌های اسلامی که توسط نظام زاده و طولابی و همکاران مورد بررسی قرار گرفته است، نشان می‌دهد که چگونه می‌توان برنامه‌های آموزشی را با ارزش‌ها و اعتقادات فرهنگی و مذهبی سازگار ساخت. این تطبیق، نه تنها به افزایش کارایی پرستاران کمک می‌کند، بلکه می‌تواند به ارتقای نتایج درمانی بیماران منجر شود (۱, ۱۶). از سوی دیگر، تأثیر دیدگاه‌های مختلف فلسفی بر عملکرد پرستاری که توسط سادات حسینی، حیدری، جاکسون و همکاران بررسی شده، نشان‌دهنده اهمیت درک عمیق‌تر از فلسفه در تصمیم‌گیری‌های اخلاقی و حرفه‌ای است. این یافته‌ها تاکید می‌کنند که پرستاران با درک بهتر از فلسفه می‌توانند در مواجهه با چالش‌های بالینی، انتخاب‌های آگاهانه‌تر و مؤثرتری داشته باشند(۱۷–۱۹). در حیطه ی آموزش نظری و اهمیت فلسفه در پرستاری ، یافته‌ها نشان داد که ادغام فلسفه در برنامه‌های آموزشی و پژوهش پرستاری اهمیت بالایی دارد. به عنوان مثال، تحقیق محمدنژاد و همکاران به کاستی‌های موجود در کوریکولوم‌های آموزشی پرستاری اشاره می‌کند که بیشتر بر مبانی فیزیولوژیکی تمرکز دارند و ابعاد روحی و معنوی انسان را نادیده می‌گیرند. این تحقیق پیشنهاد می‌کند که با ادغام مکاتب فلسفی متنوع در آموزش پرستاری، می‌توان توانایی پرستاران را در مدیریت جنبه‌های غیر فیزیولوژیک بیماران بهبود بخشید(۲۰). علاوه بر این، بررسی نقش فلسفه در توسعه دانش و دیسیپلین پرستاری که توسط مارچوک و ابراهیمی و همکاران انجام شده است، نشان می‌دهد که فلسفه می‌تواند به پرستاران در تصمیم‌گیری‌های آگاهانه‌تر و مؤثرتر کمک کند. این نتایج حاکی از آن است که فلسفه نه تنها در توسعه مهارت‌های تفکر انتقادی مؤثر است، بلکه می‌تواند به عنوان یک پایه نظری قوی برای ارتقای دانش و بهبود عملکرد پرستاری در محیطهای بالینی و آموزشی عمل کند(۲۳, ۲۴). دیدگاه های فلسفی در رابطه با آموزش پرستاری به این موضوع اعتقاد دارند که آموزش با توجه به نیازهای انسان قابل انتقال است و باید انسان را قادر سازد تا با مشکلات روزمره خود کنار بیاید و همچنین با ایجاد ارزش های بهتر زندگی سالم و شادتری داشته باشد، بنابراین آموزش باید دارای جنبه های فکری، اخلاقی، زیبایی شناختی، اجتماعی و جسمی باشد. نقش فلسفه بر ترجمان دانش در آموزش پرستاری و تاثیر آن در مراقبت بالینی و ارتقای خود مدیریتی بیماران حائز اهمیت است. آموزش پرستاری باید به مشکلات پیچیده ای که در بالین پرستاری یافت می شود بپردازد و پاسخگوی نیاز واقعی بیماران بصورت منحصر به فرد باشد و به نوعی این روش آموزش همان روش حل مساله است که به ارائه راه حل مناسب برای مشکل موجود ختم می شود(۲۴). پرستاری بر اساس اصل "بهترین شواهد موجود" کار می کند. واقعیت اساسی این است که پرستاران چیزی را می خواهند و نیاز دارند که بهترین نتیجه را داشته باشد. به طور مشابه، اساسی‌ترین اصول این است که نظریه های فلسفی از طریق اثربخشی عملی آن ها در بالین (یعنی بهترین شواهد) خود را نشان می دهند که این حقیقت (شواهد) همیشه خطاپذیر، موقت و قابل تجدید نظر در نظر گرفته می‌شود چرا که اصولا همیشه حقیقت همان چیزی است که بهترین نتیجه را داشته است (یعنی بهترین شواهد موجود)(۲۵). هم چنین به وضوح ارتباط تنگاتنگ فلسفه و آموزش پرستاری و مزایای استفاده از فلسفه های پرستاری برای آموزش نظری و بالین و مراقبت پرستاری دیده می شود(۲۶). با مطالعه فلسفه ی پرستاری، دانشجویان پرستاری می توانند بینش و درک عمیق تری در مورد ارزش ها و باورهای زیربنایی این حرفه و اصول اخلاقی هدایت کننده ی عملکرد پرستاری به دست آورند و یاد بگیرند که چگونه این اصول را در عمل خود به کار گیرند(۲۷). اگر ما فلسفه ورزی را با نوپایان پرستاری مان تمرین کنیم و دوره کارشناسی شروعی برای آموزش فلسفه به صورت آکادمیک باشد، علاوه براین که پرستاران توانمندی در زمینه تفکر نقادانه در مراقبت از بیمار تربیت می کنیم، به آنها کمک کنیم که با فلسفه

[Downloaded from edcbmj.ir on 2026-11-07]

ورزی، مطالعه فلسفه و بازخوردهایی که به دنبال آن دریافت می کنند در کسب هویت حرفه پرستاری و اجتماعی شدن موفق تر باشند در واقع بحث‌های اخلاقی می‌تواند به عنوان یک استراتژی یادگیری فعال برای افزایش دانش دانشجویان از اخلاق در حرفه پرستاری استفاده شود(۲۸). علاوه بر این فلسفه می‌تواند مدرسین را در انتخاب روش های تدریس آموزش پرستاری کمک کند. فلسفه‌های آموزش و سبک‌های آموزشی دو جنبه مهم از یادگیری بزرگسالان هستند که بر تعاملات و تبادلات یاددهی- یادگیری در دانشکده‌ها و دانشگاه‌ها تأثیر می‌گذارند. مربیان پرستاری با مطالعه فلسفه آموزشی می توانند راهبردها و روش هایی را برای اجرای اصول یادگیری بزرگسالان و فراهم نمودن تجربه یادگیری مثبت برای دانشجویان پرستاری به دست آورند. لذا این موضوع بیانگر اهمیت نقش و جایگاه فلسفه در آموزش، هم در میان دانشجویان و هم در میان مدرسین بوده که این ارزش و اهمیت در حرفه ی پرستاری دو چندان می باشد. در مجموع، این مطالعه بیانگر این است که فلسفه می‌تواند نقش محوری و اساسی در بهبود آموزش و عملکرد پرستاری ایفا کند. ادغام اصول فلسفی در هر دو حوزه بالینی و نظری، به پرستاران کمک می‌کند تا رویکردی جامع‌تر و انسانی‌تر در مراقبت از بیماران اتخاذ کنند و در عین حال، تصمیم‌گیری‌های آگاهانه‌تری در مواجهه با چالش‌های اخلاقی و عملی داشته باشند. برای بهبود بیشتر این حوزه، نیاز است که تحقیقات بیشتری در زمینه ادغام فلسفه در برنامه‌های آموزشی و عملی پرستاری صورت گیرد که می‌توانند به توسعه روش‌های نوین آموزشی و بهبود کیفیت کلی مراقبت‌های پرستاری کمک کنند.

نتیجه گیری

نتایج این مطالعه به روشنی نشان می‌دهد که فلسفه در بهبود آموزش و عملکرد پرستاری نقش دارد. در حوزه آموزش بالینی، فلسفه با تقویت تفکر انتقادی و ایجاد رویکردهای جامع و انسانی‌تر در مراقبت از بیماران، به پرستاران کمک می‌کند تا تصمیم‌گیری‌های بالینی خود را بهبود بخشند. این بهبود نه تنها به افزایش کیفیت مراقبت‌های بهداشتی منجر می‌شود، بلکه رضایت بیماران و نتایج درمانی را نیز ارتقا می‌دهد. از سوی دیگر، در حوزه آموزش نظری، فلسفه به‌عنوان یک پایه اساسی برای توسعه دانش پرستاری و تربیت پرستاران آگاه و توانمند عمل می‌کند. ادغام فلسفه در برنامه‌های آموزشی و پژوهشی، پرستاران را قادر می‌سازد تا درک عمیق‌تری از جنبه‌های مختلف انسان داشته باشند و به ابعاد غیر فیزیولوژیک بیماران نیز توجه کنند. این امر به‌ویژه در مواجهه با چالش‌های اخلاقی و معنوی، اهمیت ویژه‌ای پیدا می‌کند. بنابراین، توجه به فلسفه و ادغام آن در تمامی سطوح آموزشی و عملی پرستاری می‌تواند به‌طور چشمگیری در بهبود عملکرد حرفه‌ای پرستاران و ارتقای سطح کلی سلامت جامعه مؤثر باشد. این امر مستلزم بازنگری در کوریکولوم‌های آموزشی و تقویت آموزش فلسفه در برنامه‌های پرستاری است تا پرستاران بتوانند با آگاهی بیشتر و تصمیم‌گیری‌های بهتر، نقش خود را در مراقبت از بیماران ایفا کنند.

محدودیت ها

از محدودیت های این پژوهش می توان به تمرکز مطالعات بررسی شده بر چارچوب‌ها یا نظریه‌های فلسفی خاص اشاره کرد که به طور بالقوه دیدگاه‌های مرتبط دیگری را که می‌تواند به غنی تر شدن موضوع کمک کند، نادیده گرفته است. هم چنین با توجه به مرور متون فارسی و انگلیسی مطالعات مرتبط که عمدتاً از مناطق یا کشورهای خاصی آمده است، ممکن است یافته‌ها قابل تعمیم به آموزش پرستاری در سایر بسترهای فرهنگی یا جغرافیایی نباشد که این موضوع با وجود ماهیت پویای آموزش پرستاری قابل توجه و بررسی هرچه بیشتر است. لذا با در نظر گرفتن این محدودیت‌ها در مطالعات بعدی، می توان زمینه را برای تحقیقات و بررسی های آینده در خصوص نقش و جایگاه فلسفه در آموزش پرستاری فراهم نمود که این امر می تواند در ارتقا حرفه ی پرستاری علی الخصوص در بخش آموزش کمک شایانی نماید.

ملاحظات اخلاقی

مطالعه ی مروری حاضـــر، اســـتخراجی از پروژه ی تحقیق فلسفه و علم پرســـتاری، در مقطع دکتری تخصصی پرستاری و بر مبنای تحلیل و جمع آوری اطلاعات موجود در منابع علمی انجام شده اســـت لذا کد اخلاق پژوهشی اخذ نشده است.

سپاسگزاری

از اساتید گرانقدر دانشگاه علوم توانبخشی و سلامت اجتماعی که در نگارش این مقاله، تیم پژوهش را حمایت و راهنمایی نمودند و هم چنین محققانی که مقالات آن ها در این مطالعه مورد بررسی قرار گرفت تشکر و قدردانی می شود.

تضاد منافع

نویسندگان تصریح می کنند که هیچ گونه تضاد منافعی در پژوهش حاضر وجود ندارد.

منابع

۱. Toulabi T, Sadeghzadeh A, Niazi S. The Ethics of Nursing and Nurse Training from the Islamic Perspective. Caring Today. 2016;8(28-29):1-9.

[Downloaded from edcbmj.ir on 2026-11-07]

.۲ Reed PG. The philosophical turn to mixed methods for nursing science. Nursing science quarterly. 2021;34(3):26.۳-۷

.۳ Younas A. Operationalist and inferentialist pragmatism: Implications for nursing knowledge development and practice. Nursing Philosophy. 2020;21(4):e12323.

.۴ Eisend M, Kuss A, Eisend M, Kuss A. The Philosophy of Science Viewpoint: Scientific Realism. Research Methodology in Marketing: Theory Development, Empirical Approaches and Philosophy of Science Considerations. 2019:59-81.

.۵ Young-Kun K, editor Kant's transcendental idealism and McDowell2012.

۶ Arp K. 12 Simone de Beauvoir's existentialism :freedom and ambiguity in the human world. The Cambridge Companion to Existentialism. 2012:252.

.۷ Misak CJ. Cambridge pragmatism: from Peirce and James to Ramsey and Wittgenstein: Oxford University Press; 2016.

۸ Tesar M, Gibbons A, Arndt S, Hood N. Postmodernism in education. Oxford research encyclopedia of education2021.

.۹ Holtz P. Does postmodernism really entail a disregard for the truth? Similarities and differences in postmodern and critical rationalist conceptualizations of truth, progress, and empirical research methods. Frontiers in psychology. 2020;11:545959.

.۱۰ Holmes C, Lindsay D. "Do you want fries with that?": The McDonaldization of university education—Some critical reflections on nursing higher education. Sage Open. 2018;8(3):2158244.۰۱۸۷۸۷۲۲۹

.۱۱ Yingdong C, Cuiping J, Qin B, Huan L. Exploring the wisdom teaching model of practical operation in nursing courses under the OBE philosophy.

.۱۲ Rosser E. Leadership in Nursing Scholarship, Practice and Education: how to impact nursing as a caring profession globally. 2016.

.۱۳ Sibandze BT, Scafide KN. Among nurses, how does education level impact professional values? A systematic review. International nursing review. 2018;65(1):65-77.

.۱۴ Bender M, Grace PJ, Green C, Hopkins-Walsh J, Kirkevold M, Petrovskaya O, et al. The role of philosophy in the development and practice of nursing: Past, present and future. Nursing Philosophy. 2021;22(4):e12363.

.۱۵ Davoudi M, Heydary A. Nursing profession: a pragmatic discipline. 2020.

.۱۶ Nezamzadeh M ,Rajaei N, Jafari I, Abadi E, Mahmoodi H. The Need to Pay Attention to Islamic Philosophy in Nursing Care: An Narrative Review. Military Caring Sciences. 2022;9(4):411-8.

.۱۷ Jackson JI. Nursing paradigms and theories: A primer. 2015.

.۱۸ SADATHOSEINI A ,ALHANI F, Khosropanah AH, Bahjatpour A. A critical study of liberalism in nursing practice. 2011.

.۱۹ Heydari A, Pouresmail Z. The Impact of Postmodern Philosophy on Nursing. Navid No. 2021;24(79):87-93.

.۲۰ mohammad nejad f, jahani s, molavi nejad s, imani a. Positivism Epistemology Critique in Nursing Students Education. Education and ethics in nursing. 2022;11(3-4):103-10.

.۲۱ Seidi J, Alhani F, Anooshe M. Pathology of the principles and philosophy of education course in nursing doctoral degree: A qualitative study. 2013.

.۲۲ Bahram Nezhad F, Shiri M, Asgari F. The place of philosophy in nursing education. National conference on ways to improve the quality of nursing and midwifery services; Yazd2015.

.۲۳ Ebrahimi S, Vahedparast H, Nooreddini A, Sadeghian E. The Role of Pragmatism Philosophy on Reducing the Gap Between Nursing Education and Clinical Nursing; A Scoping Review. Journal of Nursing Education (JNE). 2023;12(4):56-66.

.۲۴ Marchuk A. A personal nursing philosophy in practice. Journal of neonatal nursing. 2014;20(6):266-73.

.۲۵ Coleman P. An examination of positivist and critical realist philosophical approaches to nursing research. International Journal of Caring Sciences. 2019;12(2):1218-24.

.۲۶ Kalyani MN, Jamshidi N, Molazem Z, Torabizadeh C, Sharif F. How do nursing students experience the clinical learning environment and respond to their experiences? A qualitative study. BMJ open. 2019;9(7):e028052.

.۲۷ Patterson JA, Chrisman M, Skarbek A, Martin-Stricklin S, Patel SE. Challenges of preparing nursing students for practice: The faculty perspective. Journal of Nursing Education. 2021;60(4):225-8.

.۲۸ Napoleon B, Kuchenrither C. Debates as an Active Learning Strategy to Enhance Students' Knowledge of Ethics in Professional Nursing Practice and Health Care. Nurse Educator. 2023;48(5):E163-E7.

[Downloaded from edcbmj.ir on 2026-11-07]